

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.09:001.895

Ніна Атаманчук

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті з'ясовується сутність поняття «педагогічні інновації», визначаються основні напрями дослідження з означеної проблеми. Розкривається новий підхід до проведення викладачами лекційних і практичних занять у вищих навчальних закладах. Педагогічні інновації у вищій школі дають можливість застосовувати індивідуальний підхід до кожного студента, при цьому враховувати його здібності та вподобання, формувати готовність майбутнього педагога до інноваційної діяльності. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в більш детальному вивченні питання запровадження інноваційних освітніх технологій викладачами при викладанні психолого-педагогічних курсів у ВНЗ.

Ключові слова: педагогічні інновації, інноваційні освітні технології, лекція, практичне заняття.

Постановка проблеми. Реформування вищої освіти в Україні потребує суттєвих змін у підготовці конкурентноздатних фахівців будь-якої галузі. Заміна традиційної системи підготовки майбутнього спеціаліста є актуальною потребою сьогодення. Викладач вишу має використовувати творчі, креативні підходи в розв'язанні різних методичних і навчально-виховних проблем.

Основні педагогічні інновації вузівських викладачів стосуються системи навчання; навчальних планів, програм; організації навчання із застосуванням сучасних інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ); наявності спеціально обладнаних аудиторій, лабораторій; оцінювання результатів навчання за допомогою кредитно-модульної системи; толерантних взаємовідносин між викладачем і студентом.

Аналіз актуальних досліджень. Проблему освітніх, педагогічних, виховних, навчальних технологій вивчали зарубіжні та вітчизняні вчені: В. Беспалько, О. Богомолова, Дж. Брунер, Д. Гасс, М. Гузик, О.Захаренко, Л. Карамушка, М. Кларін, П. Кенес-Комоський, І. Лернер, О. Малібог, А. Нісімчук, В. Панок, О. Падалка, О. Пехота, О. Пометун, С.Сисоєва, М. Скаткін, В. Сластьоніна, А. Сологуб, С. Стеблюк, М. Чумарна, О. Шпак, Ф. Янушкевич та інші. Сучасні освітні інноваційні концепції досліджувалися Ю. Васьковим [1], С. Єрмоленком, Л. Мацько [2] та іншими.

Так, О. Падалка, О. Шпак і А. Нісімчук наголошують, що «педагогічна інновація» є процесом створення, поширення й використання нововведень для розв'язання тих педагогічних проблем, які до цього часу вирішувалися по-іншому [3, 316].

Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог [1].

Погоджуємось із думкою С. В. Стеблюк, що інноваційні педагогічні технології – це цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику новаторських методів, прийомів, засобів, що охоплюють у цілому навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів.

Ми вважаємо, що педагогічна інновація є результатом творчого пошуку креативних розв'язань педагогічних проблем.

Не зважаючи на те, що проблемою займалися і займаються багато вчених, питання запровадження педагогічних інновацій викладачами ВНЗ є недостатньо висвітленим.

Метою статті є вивчення питання впровадження педагогічних інновацій викладачами ВНЗ.

Методи дослідження. Для розв'язання поставленого завдання застосовували теоретичний аналіз, емпіричні методи, а саме: метод природного експерименту, у ході якого застосовувався метод включеного спостереження, бесіди, опитування у формі анкетування.

Виклад основного матеріалу. Нами було проведено дослідження у 2015–2016 рр. на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. У ньому брали участь 100 викладачів.

Педагогічний інноваційний потенціал викладачів ВНЗ виявляли за допомогою опитування у формі анкетування.

Анкета включала питання, що стосувалися спонукань до нововведень у навчальному процесі, спрямованості педагогічних інновацій на вирішення певних проблем, впливу інновацій на результативність навчально-виховного процесу, на зміни в діяльності студентів під час занять, на ефективність освітніх інновацій, пропозицій щодо запровадження педагогічних інновацій.

Деякі викладачі, відповідаючи на питання анкети, із запропонованих варіантів відповідей одночасно обирали декілька, що мало відображення у процентному співвідношенні.

Проаналізуємо результати опитування.

На запитання «Що спонукало Вас до нововведень у навчальному процесі?» викладачі відповіли: «застарілі освітні технології, що спричиняють незацікавленість студентів» – 44,3 %; «зацікавленість покращенням і підвищенням результативності навчального процесу та власного професійного рівня» – 55,7 %.

Переважна більшість викладачів зацікавлені позитивними змінами в навчальному процесі, а також мають бажання підвищувати свій професійний рівень.

На запитання «На вирішення якої проблеми були спрямовані Ваші педагогічні інновації?» отримано такі відповіді: «на підвищення професійної зацікавленості студентів дисциплінами, які їм викладаються» – 90,3 %; «на встановлення зв'язку теорії з практикою» – 60,1 %; «відхід від сухого, формального викладу навчального матеріалу за допомогою візуалізації» – 50,3 %; «на вдосконалення якості навчання, виховного процесу, підвищення пізнавальної активності студентів» – 90,6 %; «на вирішення унаочнення теоретичного матеріалу, підвищення рівня знань студентів, формування творчого педагогічного мислення» – 60,7 %; «на підвищення рівня самоосвіти» – 80 %; «на формування професійно значущих якостей та вмій, формування практичної спрямованості майбутніх фахівців» – 90,7 %; «на розвиток креативності студентів, розширення їхнього навчального кругозору, формування самостійності, ініціативності» – 70,3 %.

Як бачимо, найбільша частина викладачів запроваджуваними освітніми інноваціями вирішують проблеми формування у студентської молоді професійно важливих якостей та практичної спрямованості майбутніх професіоналів. Найменший відсоток викладачів запроваджують педагогічні інновації, щоб відійти від нецікавого, формального викладу навчального матеріалу та зробити його більш цікавим за допомогою візуалізації.

На питання «Яких результатів Ви досягли за допомогою нововведення в навчанні та вихованні студентів?» було отримано такі відповіді: «досягнуто кращих результатів» – (84,6 %), «результати є такими, як попередні» – (7,7 %), «результати гірші від попередніх» – (0 %), «невідомо» – (7,7 %).

Як бачимо, найбільша кількість викладачів відповіла, що досягнуто кращих результатів. Виявлено незначний відсоток викладачів, які стверджують, що результати є такими, як і попередні, а також є викладачі, які стверджують, що їм невідомо про результати досягнень у навчанні й вихованні студентів після запровадження педагогічних інновацій.

Таким чином, отримані відповіді дають підставу стверджувати, що використання освітніх нововведень є результативним, сприяє покращенню навчально-виховної роботи студентів.

На питання «Які зміни відбуваються в діяльності студентів на заняттях унаслідок запровадження педагогічних інновацій?» отримано такі відповіді: «студенти стають активнішими» – 26,3 %, «підвищується пізнавальна активність студентів» – 26,3 %, «підвищується рівень пізнавального інтересу» – 42,3 %, «інші зміни в розвитку студентів» – 5,1 %, «немає змін» – 0 %.

Як видно з результатів, найбільша частина викладачів вважає, що запровадження педагогічних інновацій підвищує рівень пізнавального інтересу студентів. Значний відсоток викладачів вважає, що студенти стають активнішими, підвищується їх пізнавальна активність. Ніхто з

опитаних не відповів, що впровадження педагогічних інновацій не матиме змін у діяльності студентів на заняттях.

На питання «Від запровадження педагогічних інновацій Ви очікуєте?» було отримано такі відповіді: «особистого задоволення власною працею» – 92,3 %, «громадського визнання» – 0 %, «пріоритетного становища (уваги) в колективі» – 0 %, «матеріальної винагороди» – 7,7 %.

Як бачимо, найбільша частина викладачів від запровадження педагогічних інновацій очікує особистого задоволення власною працею. Незначний відсоток викладачів очікують матеріальної винагороди. Жоден із опитуваних не очікує громадського визнання, а також пріоритетного становища (уваги) в колективі.

На питання «Ваші підходи до використання педагогічних інновацій на лекційних, практичних, лабораторних заняттях?» було отримано такі відповіді:

- ефективним напрямом у використанні сучасних комп'ютерних технологій під час проведення лекцій є інтерактивне спілкування, воно дає можливість обговорювати актуальні проблеми, аргументувати, переконливо доводити власні погляди. Важливим є те, що використання такого виду навчання дозволяє студентській молоді не лише здобути знання, а й усвідомити цінність інших людей. При інтерактивному навчанні в освітньому процесі викладач виступає як організатор групи студентів, де і студент, і педагог стають рівноправними суб'єктами навчання, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють;

- простим та ефективним засобом спілкування викладача зі студентом є електронна пошта – відправлення повідомлень. Зокрема, для великих лекційних курсів, тем цей засіб заощаджує час (розіславши лекційний матеріал напередодні, на лекції-тренінгу, можна активно працювати над його засвоєнням, а не репродуктивно конспектувати лекцію). Студент отримує можливість працювати, знаходячись під контролем викладача, консультуватися з ним у режимі «он-лайн»;

- під час проведення лекційних занять є найбільше можливостей для застосування педагогічних інновацій, адже лекція залишається провідним методом навчання у вищій школі;

- широко використовується традиційне викладання лекцій у поєднанні з візуальним супроводженням. Викладачами застосовуються мультимедійні лекції (сприяє більш активній співпраці між викладачем та студентом);

- у процесі проведення практичних та лабораторних занять доцільним є застосування освітніх інновацій, а саме: традиційних форм проведення з елементами інновацій (використання навчальних тестів за роздатковими матеріалами чи комп'ютерним варіантом), рольових ігор, ігрового проектування, ділових ігор із використанням комп'ютерних версій, розроблених кафедрами університетів або придбаних програмних

продуктів, технології кейс-методу (методу ситуаційного навчання), відео тренінгів, відеофільмів, творчих майстерень, підготовка і захист проектів, творчих звітів (включають експериментальний розділ) тощо;

- педагогічні інновації спрямовуються на: визнання раніше невизнаних або невикористаних можливостей студентів, розвиток уміння викладача стримуватися від втручання у процес творчої, креативної діяльності, надання студентові свободи вибору, створення умов для втілення творчої ідеї, демонстрацію ентузіазму, надання допомоги студентам, які висловлюють іншу думку, уміння переконувати та пропагувати, здібність до самоаналізу. Все це дає можливість викладачеві розвивати творчість, креативність, нестандартне мислення у студентів, створює умови для виявлення обдарованої особисті та проведення з нею наукової роботи.

Отже, на лекційних, практичних і лабораторних заняттях викладачі ВНЗ можуть запроваджувати педагогічні інновації, зокрема: комп'ютерні навчальні програми, електронні видання навчального призначення, аудіо- та відео-навчальні матеріали, комп'ютерні мережі, мережі Internet, мотиваційно-стимулювальні методи (бесіди, дискусії, вивчення першоджерел); оцінно-регулювальні методи, які допомагають у закріпленні, оцінці набутих знань та вмінь студентів щодо майбутньої професійної діяльності (тестування, виконання різного рівня складності індивідуальних навчально-дослідних творчих завдань – плакати, фото- та відео-презентації, написання власних творів, казок, творчих звітів, дидактичних каталогів, колажів тощо).

На запитання «Які педагогічні інновації Ви використовуєте?» викладачі відповіли: мультимедійні презентації, комп'ютерні слайд-презентації, відео ролики до навчально-методичного комплексу дисциплін; мультимедійні супроводи до курсів; мультимедійні лекції; творчі вправи; моделювання педагогічних ситуацій у навчальній аудиторії; завдання з використанням ТЗН (демонстрація фрагментів уроків, виховних заходів з тем практичних занять); нестандартні форми проведення занять (тренінги, терапевтичні заняття, дидактичні та рольові ігри, творчі вправи, комп'ютерні технології (створення фото-презентацій, фото-колажів, музичних каталогів, відеороликів).

Отже, розроблені викладачами вишу інноваційні технології навчання спрямовані на підвищення рівня знань та професійних і дослідницьких умінь, удосконалення в цілому навчальної та науково-методичної діяльності.

На питання «Ваші пропозиції щодо запровадження педагогічних інновацій?» викладачами були висловлені такі пропозиції: проведення лекцій із обов'язковим візуальним супроводженням (таблиць, схем, слайд-презентацій); проведення на кожному практичному занятті сміхових вправ на 2–3 хв. для зняття втоми студентів; матеріально заохочувати викладачів до створення та впровадження педагогічних інновацій; збільшити кількість

мультимедійного забезпечення; збільшити кількість аудиторій, обладнаних сучасною мультимедійною технікою; розширити технічні можливості; відкрити аудиторії-методичні кабінети фахової підготовки зі спеціальними меблями, обладнанням; поліпшити матеріально-технічну базу.

Педагогічні інновації викладачів ВНЗ, спрямовані на індивідуалізацію навчання через збільшення самостійної роботи та програмованого контролю знань. Це знаходить своє відображення в розроблених викладачами НМКД (науково-методичних комплексах дисциплін), які включають навчальну програму дисципліни; робочу програму навчальної дисципліни; навчальні посібники, опорні конспекти лекцій з питаннями до самоконтролю, інструктивно-методичні матеріали до виконання самостійної роботи; інструктивно-методичні матеріали до практичних занять; пакет індивідуальних навчально/науково-дослідницьких завдань (ІНДЗ), інструктивно-методичні матеріали до їх виконання та критеріїв оцінювання; змістове та інструктивно-методичне забезпечення усіх форм і видів поточного, проміжного контролю знань студентів (тестові завдання, модульні контрольні роботи, підсумкові контрольні роботи тощо); пакет екзаменаційних білетів; контрольні-тестові завдання ректорських контрольних робіт (РКР), контрольні-тестові завдання комплексних контрольних робіт (ККР).

Для забезпечення раціональної організації самостійної роботи студентів викладачі накопичують методичну бібліотеку студентської пошукової діяльності, наукових робіт, тематичних папок, створюють навчально-методичні комплекси на електронних носіях, які розміщують на сайтах університетів.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, педагогічні інновації викладачі ВНЗ спрямовують на: перехід від традиційних до сучасних форм і методів навчання, що сприяє формуванню творчої, креативної особистості, яка вміє поєднувати теорію з практикою; мотивування студентів до самостійної, творчої роботи з метою поглиблення знань та здобуття вмінь і навичок; забезпечення комп'ютеризації навчального процесу, створення комп'ютерних (інформаційних) систем його підтримки; інтенсифікацію навчального процесу з метою скорочення аудиторних занять із участю викладача при наданні повного обсягу знань і підвищення якості навчального процесу; розробку, оновлення сучасних інтерактивних комплексів навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКМЗД).

Викладене вище дає підстави стверджувати, що педагогічні інновації викладачів ВНЗ сприяють: удосконаленню навчально-виховного процесу, підвищенню рівня знань студентської молоді; професійній зацікавленості; розширенню навчального кругозору, пізнавальної активності; допитливості; встановленню зв'язку теорії з практикою; підвищенню рівня самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення; формуванню самостійності,

ініціативності, професійно значущих якостей та вмінь майбутніх фахівців; розвитку творчого мислення, творчих здібностей студентської молоді.

Тож не викликає сумнівів ефективність використання викладачами педагогічних інновацій у навчально-виховному процесі вищої школи.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в більш детальному вивченні питання запровадження педагогічних інновацій при викладанні психолого-педагогічних курсів у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васьков Ю. В. Сучасні освітні інноваційні концепції. Педагогічні теорії, технології, досвід / Юрій Вадимович Васьков. – Харків, 2000. – 120 с.
2. Ермоленко С. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови / С. Ермоленко, Л. Мацько // Дивослово. – 1994. – № 7. – С. 6–8.
3. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – К., 2000. – 368 с.

РЕЗЮМЕ

Атаманчук Н. Внедрение педагогических инноваций в высшей школе.

В статье определяется сущность понятия «педагогические инновации», освещаются основные направления исследования по отмеченной проблеме. Раскрывается новый подход к проведению преподавателями лекционных и практических занятий в высших учебных заведениях. Педагогические инновации в высшей школе дают возможность применять индивидуальный подход к каждому студенту, при этом учитывать его способности и вкусы, формировать готовность будущего педагога к инновационной деятельности. Перспективы дальнейшего исследования видим в более детальном изучении вопросов внедрения инновационных образовательных технологий педагогами при преподавании психолого-педагогических курсов в ВУЗах.

Ключевые слова: педагогические инновации, инновационные образовательные технологии, лекция, практическое занятие.

SUMMARY

Atamanchuk N. The introduction of pedagogical innovations in higher school.

In this article the essence of concept “pedagogical innovation” is found out and the main directions of exploration of this problem are defined. Also it is examined that innovative pedagogical technologies are directed at solving such pedagogical problems as: introduction into practice of the new methods, ways which take the whole studying process from defining it aim to waiting results. The new point of view to teach lectures and practice lessons in higher education institutions is exposed. The teachers in higher education institutions may introduce such innovative educational technologies as computer learning programs, electronic learning editions, audio and video learning materials, computer nets, internet, motivational and incentive methods (conversations, discussions), value and regulative methods (tests, doing individual research and creative tasks of different levels of difficulty, posters, photo and video presentations, catalogues).

Major innovations in the learning process in the first place should relate to the structure of the education system; curricula and programs; learning technologies and educational equipment; organization of training using information systems, especially in specialized classrooms and laboratories using electronic didactic materials; evaluate the impact of training using the credit-modular system of training; interpersonal relations “teacher-student”. Also it is established that pedagogical institutions raise the level of learning interest of students, the level of knowledge and professional and research skills and

improve all studying and scientific and methodological activities. Introduction of innovative technologies in the pedagogical institutions favors the creative development of students, gives an opportunity to reveal the gifted personality and helps them to conduct research work. It also gives an opportunity to use individual method to every student and take his abilities and interests and form readiness of the future specialist to innovative activity.

Prospects for further research we see in a more detailed study of questions of introduction of innovative educational technologies by teachers in teaching psycho-pedagogical courses at the universities.

Key words: *pedagogical institutions, innovative educational technologies, lecture, practical lesson.*

УДК 378:[615.825:796]

Олег Базильчук

Хмельницький національний університет

ПРО МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО РОБОТИ З ВІДНОВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я СПОРТСМЕНІВ

У статті зазначається, що одним із структурних компонентів готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів є мотиваційний компонент, який складає основу для реалізації інших її структурних компонентів. Установлено, що мотиваційний компонент готовності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів включає в себе: усвідомлене розуміння важливості реабілітації спортсменів як соціально-значущої діяльності; позитивну мотивацію, усвідомлення своїх професійних цілей та ціннісних орієнтацій щодо впровадження реабілітаційних заходів для відновлення здоров'я спортсменів; бажання оволодіти теорією та практикою реабілітації спортсменів із застосуванням найсучасніших засобів відновлення здоров'я. Перспективи подальших досліджень автор вбачає у визначенні критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Ключові слова: *мотиваційний компонент, майбутні фахівці з фізичної реабілітації, робота, відновлення здоров'я, спортсмени.*

Постановка проблеми. У період навчання у студентів формується готовність майбутніх фахівців із фізичної реабілітації до професійної діяльності, зокрема до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.

Структура реабілітаційної діяльності та її зміст не залишаються незмінними впродовж професійного шляху. У навчально-виховному процесі, який здійснюється у вищих навчальних закладах, формуються професійно-важливі якості та професійна ідентичність майбутніх фахівців із фізичної реабілітації. Мотиваційна сфера у структурі готовності до професійної діяльності традиційно виділяється як ланка, яка обумовлює цілеспрямований і свідомий характер дій людини та визначає потенційні можливості особистості.

Аналіз актуальних досліджень. Науковці (Н. О. Белікова, Л. П. Сущенко та ін.) виділяють мотиваційний компонент у структурі готовності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації до професійної діяльності.